

טהרת היולדת

טומאת לידה¹

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרֶיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כַּיָּמִים נִדַּת דְּוֹתָהּ תִּטָּמָא: וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בָּשָׂר עֶרְלָתוֹ: וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדָמֶי טְהָרָה בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד מְלֵאת יָמֶי טְהָרָה: וְאִם נִקְבָּה תֵּלֵד וְטָמְאָה שִׁבְעִים כְּנֻדָּתָהּ וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁשַׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל דָּמֶי טְהָרָה: וּבְמֵלֵאת יָמֶי טְהָרָה לִבָּן אוֹ לְבַת תֵּבִיא כְּבֶשֶׂת בֵּין שְׁנֵתוֹ לְעֵלָהּ וּבֵין יוֹנָה אוֹ תֵר לְחֻטָּאת אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל הַכֹּהֵן: וְהִקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' וְכִפֹּר עָלֶיהָ וְטָהָרָה מִמָּקֶר דָּמֶיהָ וְזֹאת תוֹרַת הַיֹּלְדֹת לְזָכָר אוֹ לְנָקְבָה.

ויקרא יב, א-ז

א. מדין תורה, היולדת זכר טמאה שבעה ימים, ואחר כך טובלת, והיא טהורה עד אחר ארבעים יום ללידתה אף אם תראה דם באותם הימים. והיולדת נקבה טמאה ארבעה עשר יום אחרי לידתה, ואחר כך טובלת, והיא טהורה עד אחר שמונים יום מלידתה, אף אם תראה דם באותם הימים. כל דם שתראה יולדת בתוך שלושים ושלושה ימים לאחר לידת זכר, לאחר שבעת הימים הראשונים, או שיששים וששה ימים לאחר לידת נקבה, לאחר

1. התייחסות רעיונית לטומאה וטהרה בכלל מובאת במעולם ועד עולם – ספר הדרכה לאבלים, עמ' 289–309; התייחסות לטומאת יולדת בפרט מובאת שם בעמ' 294.

ארבעה עשר הימים הראשונים, הוא הנקרא דם טוהר, ואין מונע את האישה מבעלה, אלא טובלת אחר שבעה ימים לזכר או אחר ארבעה עשר יום לנקבה, ומשמשת מיטתה אף על פי שהדם שותת ויורד².

ב. מדין תורה, בימים שהיולדת יושבת על דם טוהר היא אינה צריכה בדיקה, שהרי אף אם תראה דם, טהורה היא³.

כל היולדת בזמן הזה הרי היא כיוולדת בזוב וצריכה שבעת ימים נקיים כמו שביארנו, ומנהג פשוט בשנער ובארץ הצבי ובספרד ובמערב שאם ראתה דם בתוך ימי מלאה⁴, אף על פי שראתה אחר שספרה שבעת ימים נקיים וטבלה הרי זו סופרת שבעת ימים נקיים אחר שיפסוק הדם ואין נותנין לה ימי טוהר כלל, אלא כל דם שתראה האשה בין דם קושי בין דם טוהר הכל טמא וסופרת שבעת ימים נקיים אחר שיפסוק הדם. ודין זה בימי הגאונים נתחדש והם גזרו שלא יהיה שם דם טוהר כלל. משנה תורה לרמב"ם, הלכות איסורי ביאה, פרק יא, ה

ג. בזמן הזה אין לנו דין דם טוהר, וכל הדמים שהיולדת רואה לאחר לידתה אוסרים אותה כמו דם נדה וזבה⁵. לכן אם ראתה דם בימי טוהר, היא צריכה להפסיק בטהרה לאחר שיפסוק הדם, ולמנות שבעה נקיים ולטבול ככל נדה.

ד. מבחינה עקרונית, אישה שילדה זכר הייתה יכולה לטבול מליל שמיני ללידה ואילך, אך למעשה היולדת צריכה להמתין ככל אישה ארבעה או חמישה ימים מזמן שנאסרה לבעלה עד הפסק הטהרה, ולמנות אחריו שבעה נקיים. היולדת נקבה יכולה לטבול רק בליל חמישה עשר, לאחר שיעברו ארבעה עשר ימים שלמים מהלידה, ארבעה עשר ימים אלו יכולים לכלול בתוכם את שבעת הימים הנקיים, כולם או מקצתם⁶. מבחינה מעשית הדימום נמשך בדרך כלל כמה שבועות⁷.

2. ויקרא יב, ב-ה. רמב"ם, הלכות איסורי ביאה, פרק ד, ב; שם, ה. רמב"ן הלכות נדה, פרק ז, א; שם, יב-יג. תומאת יולדת ודם טוהר הם גזירת הכתוב, אך נאמרו גם טעמים שונים להסבר העניין – ראה נדה לה, ב; רמב"ן, ויקרא יב, ד; ספר החינוך, מצוה קסו.

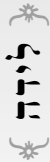
3. נדה יא, א. רמב"ם, הלכות מטמאי משכב ומושב, פרק ד, ו.

4. דהיינו בתוך ימי דם טוהר.

5. רמב"ם, הלכות איסורי ביאה, פרק יא, ה-ז. רמ"א, יורה דעה, סימן קצד, א. ונוהגים כל דיני נדה בדמים אלו.

6. שלחן ערוך, שם.

7. רצוי לנסות ולהיטהר בהקדם האפשרי. הדבר נכון הן מבחינת עצם העניין של חשיבות הטהרה ובעיקר מבחינת הזוגיות. אישה שמתחילה בניסיונות להיטהר מוקדם צריכה להביא בחשבון שייתכן ויהיו דימומים שישבשו את ניסיונות הטהרה שלה, אך בכל זאת מומלץ לנסות. במציאות כיום יש נשים שמצליחות לטבול כבר אחרי חודש מהלידה ויש נשים שלוקח להן כחודשיים, הטווחים הללו הם בתחום הנורמה. אם הזמן מתארך מעבר לכך, כדאי להתייעץ עם רופא הנשים או עם רב משיב במכון פוע"ה. בדרך כלל אישה מוזמנת לבדיקה רפואית כשישה שבועות אחרי הלידה כדי לוודא שהמערכת חזרה לתקינותה. אם האישה טובלת קודם לכן, כדאי לה לנסות ולהקדים את התור לרופא. כיוון שמדובר על בדיקה נרתיקית רגילה, בדיקה כזאת אינה אוסרת את האישה. פירוט הובא לעיל בכרך הראשון, פרק כב – 'בדיקות רפואיות – מתי אוסרות', עמ' 256, הלכה י.

ה. יש מקומות שנהגו שהיולדת אינה טובלת בתוך ארבעים יום ללידת זכר או שמונים יום ללידת נקבה, אלא רק לאחר מלאות ארבעים יום ללידת זכר ולאחר מלאות שמונים יום ללידת נקבה. מנהג זה הוא מנהג טעות ושטות, והוא חומרא שמביאה לידי קולא ולמכשולות רבים. לכן יש לבטל מנהג זה, ולאחר שייפסק הדם תספור שבעה נקיים ותטבול, החל מליל שמיני לזכר והחל מליל חמישה עשר לנקבה, כפי שפורט לעיל, הלכה^{8ד}.

התייחסות לטומאת לידה במפלת הובאה לעיל, פרק טא – 'הפלה טבעית', בפסקה 'טומאת לידה במפלת וטהרתה', עמ' 122–124.

התייחסות לטומאת לידה ליולדת בנייתוח קיסרי תובא להלן בפסקה 'טהרה לאחר ניתוח קיסרי', עמ' 302–303.

טהרה אחרי לידה

ו. אישה אחרי לידה שסובלת מכאבים או שמתקשה להיטהר, אפשר להקל לה בביצוע הפסק הטהרה ובבדיקות שבעה נקיים, כגון לא להניח מוך דחוק, למעט במספר הבדיקות בשבעה נקיים, להשתמש במגן תחתון או ללבוש בגד צבעוני. פירוט על האופנים להקל הובא לעיל בכרך הראשון, פרק יב – 'הפסק טהרה ובדיקות שבעה נקיים', בפסקאות 'מוך דחוק', 'האם מותר למעט בבדיקות בשבעה נקיים', 'להרטיב את עד הבדיקה', עמ' 135–137, 141–142, וכן בפרק יג – 'כתמים', בפסקה 'שבעה נקיים לאישה הסובלת מכתמים', עמ' 161–162, ובפרק יד – 'דם מכה (דם פצע)', בפסקה 'טהרה לאישה שיש לה דם מכה או לאישה המתקשה להיטהר – הלכה למעשה', ובפסקה 'שבעה נקיים לאישה שיש לה דם מכה או לאישה המתקשה להיטהר – הלכה למעשה', עמ' 171–174.

ז. כדאי לאישה לבדוק את עצמה בעדינות כדי להימנע מפציעה עקב הרגישות שיש בנרתיק לאחר הלידה⁹.

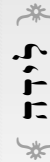
ח. תפריים – ככלל, דימום שבא מהתפריים, לא אוסר את האישה¹⁰. בכל זאת, אם יש לאישה תפריים, תשתדל לא לבדוק במקום של התפריים כדי שלא ידממו¹¹. במקרים שהאישה מתקשה להיטהר היא יכולה לגשת לבודקת טהרה כדי שתסייע לה ותבצע עבורה את הבדיקות. פירוט על האופנים השונים שבהם בודקת הטהרה עשויה לסייע ליולדת הובא לעיל בכרך הראשון, פרק יד – 'דם מכה (דם פצע)', עמ' 171–172, הלכות טז-יז; וכן בפרק יז – 'בודקת טהרה ויועצות הלכה', עמ' 183–190.

8. רמב"ם, שם, טו, וכתב שם שמנהג זה הוא דרך אפיקורסות, ומן הצדוקים למדו מנהג זה. רמ"א, שם, וראה שם שפסק שבמקום שנהגו להחמיר – אין להקל, אבל הסכמת רוב האחרונים שאין להחמיר בכך. ראה שו"ת נודע ביהודה, קמא, יורה דעה, סימן נד; שו"ת חכם צבי, סימן ח; שו"ת רב פעלים, חלק ב, יורה דעה, סימן כג.

9. מסיבה זו יש להזהר בקיום יחסי האישות אחרי הטבילה, כשיש רגישות.

10. מכיוון שדימום כזה נחשב כדם מכה. ראה לעיל בכרך הראשון, פרק יד – 'דם מכה – דם פצע', מעמ' 164 ואילך.

11. במקום הצורך אפשר לכסות את מקום התפריים בניילון 'מרשרש' שאינו נדבק.

ט. **חתך חיץ הנקבים (אפיסיוטומיה – Episiotomy¹²)** – ככלל, דימום שבא מחתך חיץ הנקבים לא אוסר את האישה, כיוון שהוא מוגדר כדם מכה.

י. יש מי שהורה שיוולדת בתקופת ימי טוהר ששכחה ובדקה רק ביום הראשון או רק ביום השביעי, מלבד הפסק הטהרה, עלתה לה ספירתה, וטובלת וטהורה. אף על פי שבשאר נשים בדיקות היום הראשון והשביעי מעכבות¹³. ויש מי שהחמיר בזה¹⁴.

יא. יש מי שהקל ליוולדת שטבלה וחזרה ונאסרה בתוך ימי טוהר, להפסיק בטהרה מיד כשפסק הדם, ללא המתנת ימים, ולמחרת תתחיל ספירת שבעה נקיים¹⁵. ויש מי שהחמירו בזה¹⁶.

יב. אישה שטובלת בתוך ימי טוהר מברכת על טבילתה, כיוון שפשט המנהג בישראל שלא לבעול על דם טוהר, ומי שעובר על כך כיום עובר על לאו ד'לא תטוש', נחשב שמן הדין צריכה טבילה¹⁷. ויש מי שכתב שאין לברך על הטבילה, אם חוזרת וטובלת בפעם השנייה בתוך ימי טוהר. כיוון שמדין תורה וגם מדין התלמוד לא נאסרת בתוך ימי טוהר, אלא מנהג שהחמירו בו הגאונים, אין לברך על טבילה זו¹⁸.

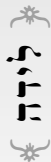
התייחסות לקביעת וסתות אחרי לידה תובא להלן, פרק עא – 'הנקה', בפסקה 'קביעת וסתות אצל מניקה', עמ' 317–318.

טהרה לאחר ניתוח קיסרי

משנה. יוצא דופן אין יושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה, ואין חייבין עליו קרבן. רבי שמעון אומר: הרי זה כילוד...

גמרא. אמר רב מני בר פטיש: מאי טעמייהו דרבנן? אמר קרא: "אִשָּׁה כִּי תִזְרֶיעַ וְיָלְדָה זָכָר" (ויקרא יב, ב) – עד שתלד במקום שהיא מזרעת. ורבי שמעון, ההיא –

12. הסבר הובא לעיל, פרק סד – 'לידה', עמ' 190, הערה 12, ויובא גם באוצר המושגים, ערך פיוס ערוזה.
13. **טהרת הבית** (הקצר), סימן יא, ג. כיוון שיושבת על דם טוהר, יש להקל בדיעבד אפילו בבדיקת היום הראשון או היום השביעי בלבד. ודווקא לאחר לידה רגילה ולא בניתוח קיסרי, ראה להלן, הלכה יג, שבניתוח קיסרי אין דיני דם טוהר.
14. ראה **שעורי שבת הלוי**, סימן קצד, א, ס"ק ו, שלמעשה אין לחלק בשום דבר בין דם טוהר לראייה רגילה, מלבד הדין שהובא לעיל בכרך השני, פרק כו – 'חיי האישות בין בני הזוג', עמ' 64, הלכה פג.
15. **טהרת הבית** (הקצר), שם, ז. וכתב שתרחץ עצמה יפה יפה באמבטיה של חמין כדי להפליט כל הזרע. ולא הקל בזה לאשכנזים. ואם אסרה את עצמה עקב כתם, הקל גם לאשכנזים להפסיק בטהרה מיד (שם, ח). ודווקא לאחר לידה רגילה ולא בניתוח קיסרי, ראה להלן, הלכה יג, שבניתוח קיסרי אין דיני דם טוהר.
16. שו"ת **חתם סופר**, יורה דעה, סימן קנז. **שעורי שבת הלוי**, שם.
17. שו"ת **חתם סופר**, יורה דעה, סימן קצא (מובא בפתחי תשובה, שם). **ערוך השלחן**, יורה דעה, סימן ר, א. שו"ת **שבט הלוי**, חלק ג, סימן קכב. **דרכי טהרה**, פרק יא, תשובות והוספות, עמ' 164.
18. **טהרת הבית**, סימן יא, ג, ובתורת הטהרה, פרק יג, ה.

דאפילו לא ילדה אלא כעין שהזריעה – אמו טמאה לידה. ורבי שמעון מאי טעמיה?
אמר ריש לקיש: אמר קרא: "תִּלְד" (שם, ה) – לרבות יוצא דופן.

נדה, מ, א

יוצא דופן אין אמו טמאה לידה ואין לה ימי טומאה וימי טהרה, שנאמר: "אִשָּׁה כִּי
תִזְרֶיעַ וְיִלְדָה זָכָר", עד שתלד ממקום שמזרעת. המקשה וילדה ולד דרך הדופן,
הרי דם הקושי הבא דרך הרחם זיבות או נדה, ודם היוצא דרך הדופן טמא, ואם לא
יצא דם דרך הרחם הרי האשה טהורה, אף על פי שהדם שיצא מדופנה טמא, שאין
האשה טמאה עד שיצא מִדֶּוּה דרך ערותה.

משנה תורה לרמב"ם, הלכות איסורי ביאה, פרק י, ה

יג. מבחינה עקרונית – היולדת בניתוח קיסרי, אם לא יצא דם דרך הנרתיק אין היא טמאה
טומאת לידה ולא טומאת נדה וזבה, ואין לה ימי טוהר כלל. אבל אם יצא דם דרך
הנרתיק, הרי היא נדה ככל יולדת¹⁹.

יד. מבחינה מעשית – אין מציאות כזאת שאישה תעבור ניתוח קיסרי ולא תראה אפילו
מעט דם רחמי דרך הנרתיק, לכן למעשה דינה של יולדת בניתוח קיסרי הרי הוא ככל
יולדת²⁰.

התייחסות לשאלה מאימתי יולדת בניתוח קיסרי נאסרת לבעלה הובאה לעיל, פרק סד – "לידה", עמ' 194,
הלכה יג.

זוגיות אחרי לידה

הילד הראשון ש"נכנס בינינו".

הודעה להורים,

אבא יקר.

מזל טוב על הבן שנולד, ואולי זו בת. מה שבטוח – שזה הראשון, ואתם מתרגשים
שניכם.

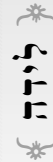
כבר שבועיים אתם אצל אמא שלה, ואתה בעל מבין ואוהב, אבל גם לך כבר
קצת נמאס. ויותר משנמאס – קשה לך. קשה כי אשתך הלכה לך לאיבוד,
ובמקום זה קיבלת אמא במשרה מלאה, שעסוקה רק בתינוק ואין לה פנאי בכלל
אליך. למעשה, אתה מרגיש שאתה רק מפריע כאן. שכחו אותך ושכחו ממך.

קשה לך גם התקופה הארוכה שאתם אסורים, ואתה לא מצליח להתאפק וקצת
לוחץ שנתחיל כבר להתכונן לטבילה, ואולי כבר אפשר להתחיל שבעה נקיים.

אבא יקר, סבלנות.

19. כריתות ז, ב. נדה מ, א, המצוטט כאן. רמב"ם, הלכות איסורי ביאה, פרק י, ה, המצוטט כאן. טור ושלחן ערוך, יורה
דעה, סימן קצד, יד.

20. טהרת הבית, חלק ב, במשמרת הטהרה, סימן יא, יג.

כרגע אתה באמת מפריע. כרגע אתה באמת בצד. התינוק הקטן ממלא את כל עולמה של אשתך, גם בגלל החידוש שבדבר, אבל גם בגלל התלות. הוא תלוי בה לגמרי. צריך לאכול כל שתיים או שלש, ואין אפשרות לשכוח או לדלג. הוא צמוד!

משהו פעם היה צמוד אליך? בטירונות קיבלת שבועיים להיות צמוד לבזנ"ט כי שכחת את הנשק. איך היה? קשה, נכון? ילד זה לא בזנ"ט, זהו יצור חי שזקוק לאימו הטרייה כל שנייה. זה ממלא את כל עולמה. היא צריכה להאכיל ולהניק ולהרגיע ולעשות לו גרעפס ועוד.

מה שאשתך צריכה ממך כעת זה גיבוי, סבלנות, ומעט ענווה לזוו הצידה ולתת לה את הזמן שהיא כל כך זקוקה לו.

גם בעניין הטהרה לא כדאי ללחוץ. בכל מקרה קשה להיטהר אחרי לידה בטרם עברו שישה שבועות. אלו שבועות נצרכים. האמא לומדת להכיר את התינוק, מצליחים לבסס שיגרה כל שהיא. מהמקום הזה אפשר לראות איך טובלים. וגם אז, יקח זמן. צריך סבלנות. אל תלחץ, וגם אל תיפגע. לא שכחו אותך, ולא מזניחים אותך. נכנסה כאן נשמה חדשה, ואשתך היקרה עסוקה בה מאוד. תן לה את הזמן, והיא תחזור אליך, רגועה ושמחה. אם תדע לגבות, לפרגן, ובעיקר – לא להיעלב.

אמא יקרה.

מזל טוב להולדת הבן, ואולי זו בת. תשעה חודשים סחבת, והנה עכשיו את אווזת גס בתינוק אבל גם בתואר הגדול והחשוב מכולם – אמא. מי ידמה ומי ישווה לך. את אמא.

אך זאת את חייבת לזכור. תמיד, כל הזמן, את קודם כל אשה לבעלך. בעלך אינו רק אמצעי דרכו אפשר לזכות בהורות. בעלך הוא השותף שלך, הוא הנשמה התאומה, הוא איתך. ואת קודם כל אשתו. ושניכם ביחד הורים. אל תשימי את האמהות לפני הזוגיות. זה הרסני. אמא טובה היא קודם כל אשה שמחה לבעלה. כך הילדים גדלים בבית שמח ומלא טוב.

נכון – כעת זו תקופת מעבר, ואת כל כולך עסוקה בילד, ובעלך הצדיק גם מאפשר לך זאת, והולך צעד לאחור – לא מצפה ממך כעת לשיחות עומק, לא מצפה לקירבה וגעגוע, הוא רואה אותך בין החיתולים והבקבוקים לומדת את התפקיד החדש. הוא גם יודע שאת עייפה כמו שרק מי שישן בפעילות של שתיים בלבד יכול להיות. אבל הוא גם ממתין לך שתחזרי אליו. קחי את הזמן, אבל תדעי שבעלך ממתין לך.

משפחה בריאה מתחילה מבני זוג ששומרים על המקום של הזוגיות וממנו מגיעים אל ההורות. אם מוחקים את הזוגיות, ההורות עלולה להתברר כמשהו מתיש ומעייף. אך הזוגיות נותנת לכם כוח, מחזירה אתכם אחד אל השני.

לא לחינם ברכנו אתכם בחתונה "שמח תשמח רעים אהובים". ברכנו אתכם שכל חייכם, גם אחרי שתהיו הורים, תמיד תישארו גם בבחינת רעים, חברים טובים, בני זוג.

לכן, קחי את הזמן, תלמדי את הילד החדש והוא ילמד אותך, אבל תזכרי שבעלך מחכה לך. ויותר ממה שהוא מחכה לך, הזוגיות מחכה לך. הזוגיות היא התשתית של הורות בריאה ושמחה לאורך שנים. מזל טוב.

הרב אייל ורד, 'בהמשך הדרך' – חוברת מס' 5,
הדרכה רוחנית-מעשית לזוגות צעירים, עמ' 31-32

פטירה בלידה

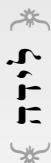
פרק זה עוסק במקרים טרגיים שבהם היולדת נפטרה בלידה וכן בטיפול ביילוד הנוטה למות. התייחסות להפלות ולאובדן הריון הובאו לעיל בחלק התשיעי, פרק סא – 'הפלה טבעית', פרק סב – 'הפלה מלאכותית' ופרק סג – 'אובדן הריון מבחינה הלכתית, רגשית ואמונית', מעמ' 117 ואילך.

יולדת שנפטרה בלידתה

אמר רב נחמן אמר שמואל: האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת, מביאין סכין ומקרעים את כריסה ומוציאין את הוולד. פשיטא... לא נצרכה, להביא סכין דרך רשות הרבים. ומאי קמשמע לן? דמספיקא מחללינן שבתא, תנינא: מי שנפלה עליו מפולת, ספק הוא שם ספק אינו שם, ספק חי ספק מת, ספק כנעני ספק ישראל – מפקחין עליו את הגל! מהו דתימא: התם הוא דהוה ליה חזקה דחיותא, אבל הכא דלא הוה ליה חזקה דחיותא מעיקרא אימא לא, קא משמע לן¹.

ערכין, ז, א-ב

1. הסבר – יולדת שנפטרה בלידתה, יש לעשות הכל כדי להציל את הוולד ומותר אף לחלל שבת באיסורי תורה לשם כך. לשאלת הגמרא – מה החידוש שבדבר שהרי תמיד יש לחלל שבת לצורך פיקוח נפש ואף במקרים של ספק, עונה הגמרא שלולא החידוש כאן היינו חושבים שאין לחלל שבת במקום של ספק להצלת וולד שטרם נולד ומעולם לא הייתה לו חזקת חיים.

ואשמועיןן שאפילו ספק פיקוח נפש זה שלא היה עדיין בחזקת חי לעולם, אפילו הכי דוחה שבת.

הרב ישראל מאיר הכהן מראדין – ה"חפץ חיים", משנה ברורה, סימן של, ס"ק יח

עובר המצוי בגופה של נפטרת זכאי להצלה. הוא חי המצוי במצוקה המונעת ממנו לחיות ויש לפתוח את הדלת בפניו. חייו העצמאיים של עובר מתחילים ברגע ששוב אינו תלוי באמו הורתו. ממילא, בו ברגע שהאם נפטרה, נכנס העובר למצב של חיות עצמאית. כך נוצר מצב בו בזמן חיי חיותה של האם, העובר הוא אמנם ירך אמו וחלק ממנה. אך מאידך גיסא – מיתת אמו היא שטר עצמאותו ומאותו הרגע ממש חי הוא לכל דבר, חי שיש להצילו מהקופסא הסוגרת עליו.

משמעותה של השקפה זו מרחיקת לכת היא, שכן עולה ממנה כי אי הוצאת עובר מגופה של נפטרת דינה כאי הצלת נפשות ממש. העובר על כך, אף כי לא בא ממש לאיסור "לא תעמד על דם רעך" (ויקרא יט, טז)², הנה מכל מקום בא לסניף של איסור זה.

הרב יגאל שפרן, 'הצלת עובר המצוי בגופה של נפטרת', ספר אסיא, כרך ט, עמ' 292³

א. יולדת שנפטרה בלידתה או אישה מעוברת שמתה, מנתחים אותה כדי להציל את העובר שברחמה. בעבר היו דעות שלא ליילד יולדת שנפטרה כיוון שלא היו בקיאים בקביעת המיתה ועד שהיו בטוחים – ממילא הוולד היה מת⁴, אך כיום אפשר לקבוע את פטירת האם וגם לוודא שהוולד חי, ולכן בוודאי יש ליילדה⁵.

ב. יש לנתח את האישה כדי להציל את העובר גם אם אין ודאות שהעובר יוכל לחיות ולהתפתח בצורה רגילה, וגם אם הבעל של האישה הנפטרת מתנגד לניתוח⁶.

ג. לפי דעת הסוברים שמוות מוחי מוגדר כמוות – אם האישה מתה מוות מוחי, יש לנתח כדי להציל את העובר. אך לפי דעת הסוברים שמוות מוחי אינו מוגדר כמוות, דינה כאישה הנוטה למות, ואין היתר לנתח כדי להציל את העובר⁷. התייחסות לניתוח אישה מעוברת הנוטה למות כדי להציל את עוברתה הובאה לעיל, פרק נח – 'הריון בסיכון גבוה', עמ' 37–38, הלכות ט-י.

2. שלחן ערוך, חושן משפט, סימן תכו, א.

3. אסיא מט-נ (תמוז תש"ן) עמ' 113.

4. רמ"א, אורח חיים, סימן של, ה. וראה מגן אברהם, שם, ס"ק יא, ומשנה ברורה שם, ס"ק יט.

5. שו"ת שבט הלוי, חלק ו, סימן כז, וכתב שגם הרב איסר זלמן מלצר הורה כך. נשמת אברהם, אורח חיים, סימן של, עמ' תקכח, ס"ק טו. וראה שו"ת ציצן אליעזר (חלק י, סימן כה, ד), שלדעתו גם הרמ"א לא התכוון לחלוק על דעת שלחן ערוך.

6. שו"ת ציצן אליעזר, חלק יח, סימן לא, תשובה לד"ר אליהו יוסף שושהיים, הובאה גם בספר אסיא יא, עמ' 36–38. הרב יגאל שפרן, 'הצלת עובר המצוי בגופה של נפטרת', ספר אסיא ט, עמ' 274–297 (אסיא מט-ג, תמוז תש"ן), עמ' 95–118.

7. הרב יגאל שפרן, ספר אסיא, שם. ותמה על פסיקתו של שו"ת ציצן אליעזר, שם, שהורה שחייבים לנתח את האישה במצב כזה, למרות שבמקום אחר פסק שמוות מוחי אינו מוגדר כמוות. התייחסות לקביעת רגע המוות ולמוות מוחי מובאת באריכות באנציקלופדיה הלכתית רפואית, כרך ו, ערך 'רגע המוות'.

ד. בכל המקרים הללו אין הבדל בין יום חול לשבת, ומחללים שבת כדי לנתחזה ועל ידי כך להוציא את הוולד אפילו כשלא ידוע אם הוולד חי⁸.

התייחסות לכתיבת תעודת פטירה בשבת ליולדת שנפטרה בלידתה הובאה לעיל, פרק סו – 'לידה בשבת', עמ' 275, הלכה צג.

יילוד נוטה למות

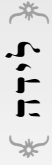
הפסקה שלפנינו עוסקת בוולד שנולד בזמנו אך סובל ממומים קשים וסיכויי לחיות קלושים. התייחסות לטיפול בוולד שנולד קודם זמנו וסיכויי לחיות נמוכים מאוד הובאה לעיל, פרק סה – 'לידת פג', בפסקה 'עד כמה צריך לטפל בפגים הנוטים למות או בפגים שעלולים להיות פגועים', עמ' 243–249. התייחסות לחילול שבת כדי להציל ולד שנולד קודם זמנו הובאה שם, בפסקה 'טיפול בפגים בשבת', עמ' 249–250.

התייחסות לחילול שבת כדי להציל ולד שנולד בזמנו וסיכויי לחיות קלושים, הובאה לעיל, פרק סו – 'לידה בשבת', עמ' 262, הלכה כט.

ה. יילוד שנולד בחודש התשיעי ויש לו מומים קשים או תסמונת חמורה, ועל פי הידע הרפואי סיכויי לחיות הם לכל היותר חודשים מעטים, יש מי שכתב שיש להאריך את חייו במזון ובסמי מרפא ובהחייאה, ולא לטפל בו בטיפולים הכרוכים בייסורים⁹. ויש שהורו שאין להתערב בטיפולים מצילי חיים פולשניים ולא שגרתיים, כמו החייאה, ניתוחים או תרופות חריגות, אלא יש לתת לו אוכל ותרופות רגילות בלבד¹⁰. לכל הדעות, ודאי שאסור לקרב את מותו¹¹.

ו. מותר לתת לו שם לפני הברית¹², כדי שיהיה אפשר להתפלל עליו¹³, אך עדיף לא לקרוא לו על שם קרובי משפחה החפצים בהנצחת שמם. וראה עוד להלן, פרק עד – 'ברית מילה', בפסקה 'קריאת שם לתינוק', עמ' 353–354.

8. ערכין ז, א-ב, המצוטט כאן. רמב"ם, הלכות שבת, פרק ב, טו. טור ושלחן ערוך, אורח חיים, סימן של, ה.
9. ראה הרב יוסף שלום אלישיב, דבריו הובאו בנשמת אברהם, יורה דעה, סימן שלט, עמ' תפז-תפח, וראה שיעורי תורה לרופאים (חלק ג, סימן קפו, עמ' 294, וסימן קצו, עמ' 372) בשם הרב אלישיב, שאפילו אם נאמר שאדם מבוגר המתקשה לחיות בייסורים מותר לו לסרב להארכת חייו כשמדובר בחיי שעה בלבד, לגבי תינוק שאינו מביע את דעתו, נחפש בעבורו את הטובה האמיתית שהיא המשך חיים. מה גם שייתכן שהסבל של תינוק פחות מאשר סבל של אדם מבוגר כיוון שחושי התינוק אינם מפותחים דיים וגם אינו זוכר את שעבר עליו כמו אדם מבוגר. הרב יצחק זילברשטיין בתשובה לשאלת הרב בנימין דוד מיום י"ד בסיוון תשס"ח, הובאה בחוברת לכנס מכון פוע"ה תשס"ט (9), עמ' 51–53, ובתנאי שההתערבות הרפואית אינה כרוכה בסיכון שעלול להמית את הוולד מייד. וראה גם לעיל, פרק סה – 'לידת פג', עמ' 246, הערה 25.
10. ראה הרב שלמה זלמן אויערבאך, דבריו הובאו בנשמת אברהם, שם, עמ' תפה-תפז, ובשו"ת מנחת שלמה, חלק א, סימן צא, כד. הרב אליהו בקשי-דורון בתשובה מיום כ"ב בסיוון תשס"ח לשאלה הנ"ל, הובאה בחוברת לכנס מכון פוע"ה, שם, עמ' 54.
11. מסתבר שהוא הדין לתוספת חמצן שנחשבת לצורך בסיסי, ראה לעיל, פרק סה – 'לידת פג', עמ' 246–247.
12. ראה לעיל, פרק סב – 'הפלה מלאכותית', עמ' 158, הלכה נא, שאין לקרב מיתתו של יילוד אפילו כשאינו בר חיות כלל.
13. הרב יצחק זילברשטיין, שם. הרב אליהו בקשי-דורון, שם.
13. הרב מרדכי אליהו הורה שאם לאחר מכן ירצו להחליף לו שם, כגון שנתרפא – אפשר.

ז. יש להתפלל עליו שלא יסבול, ושהקדוש ברוך הוא יעשה הטוב בעיניו¹⁴.

ח. יש מי שכתב שעדיף להשאירו בבית החולים ולא לקחתו הביתה, כיוון שהטיפול בבית החולים יותר מקצועי, וגם כדי למנוע התחזקות של הקשר הנפשי ליילוד הנוטה למות¹⁵.
התייחסות לברית מילה ליילוד נוטה למות טובא להלן, פרק עד – 'ברית מילה', עמ' 349, הלכה כא.

חילול שבת ליילוד עובר שנפטר ברחם

ט. אישה שעוברת מת מוות תוך רחמי (Intra-uterine Death), בדרך כלל אין צורך לחלל עליה את השבת כדי לזרז את תהליך ההפלה. אך אם האישה בדיכאון קשה בגלל התינוק המת שברחמה, ויש חשש שתסתכן כעת אם נשאיר אותה במצבה הנוכחי עד לאחר השבת, מותר לחלל עליה את השבת, אפילו באיסורי תורה, כדי להפיל את העובר¹⁶.

התייחסות לקבורה ולאבלות על תינוק שנפטר, מילת תינוק שנפטר וקריאת שם, הובאה לעיל, פרק סג – 'אובדן הריון מבחינה הלכתית, רגשית ואמונית', מעמ' 173 ואילך.

התייחסות לנתיחה לאחר המוות לנפל או לתינוק שנפטר הובאה לעיל, פרק סא – 'הפלה טבעית', עמ' 130–131.

התייחסות לשימוש באברי וולד שנפטר מיד לאחר לידתו הובאה לעיל, פרק סב – 'הפלה מלאכותית', עמ' 171, הלכה עט, ובפרק סג – 'אובדן הריון מבחינה הלכתית, רגשית ואמונית', עמ' 178, הלכה יד.

14. הרב יצחק זילברשטיין, שם. הרב אליהו בקשי דורון (שם) כתב שאפשר להתפלל לרפואתו.

15. הרב אליהו בקשי דורון, שם.

16. נשמת אברהם, אורח חיים, סימן של, עמ' תקכח, יד.